

ЗНАЧИМІСТЬ РОДИН ДЛЯ ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ВОЛИНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

А. Є. ПОЧУКАЛІН

*Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)
pochuk.a@ukr.net*

Доведено значимість заводських родин у генеалогічній структурі породи. Основними критеріями за для вирішення поставленої мети були характеристика та оцінка заводських родин волинської м'ясної породи великої рогатої худоби племінного заводу ТОВ «Зоря» Ковельського району Волинської області. Сформовано 18 заводських родин, які належать до шести ліній. Встановлено, що у кожній родині широко використовується близькоспоріднене розведення на видатних бугаїв-плідників (родоначальників, синів, онуків), застосовується цілеспрямований підбір, що насичує цінною спадковістю кожні наступні покоління.

Ключові слова: волинська м'ясна порода, родини, лінії, жива маса, молочність

THE IMPORTANCE OF THE FAMILY FOR GENEALOGICAL STRUCTURE OF VOLYN BEEF OF CATTLE

A. Ye. Pochukalin

Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets of NAAS (Chubynske, Ukraine)

It has been proved the importance of farm families in the genealogical structure of the breed. Characteristic and assessment of factory families Volinian Beef of cattle were the main criteria for the solution to the goal of breeding farm of "Zarya" Kovel district, Volyn region. It has been formed 18 farm families that belong to the six lines. It has been established that in every family is widely used for breeding closely famous bulls (the founders, sons, grandchildren). It is used purposeful selection that imbues a valuable inheritance of every the next generation.

Keywords: Volinian Beef, family, line, live weight, milk ability

ЗНАЧИМОСТЬ СЕМЕЙСТВ ДЛЯ ГЕНЕАЛОГИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ ВОЛЫНСКОЙ МЯСНОЙ ПОРОДЫ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА

А. Е. Почукалин

Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)

Доказано значимість заводських родин в генеалогічній структурі породи. Основними критеріями для рішення поставленої мети були характеристика і оцінка заводських родин волинської м'ясної породи великої рогатої худоби племінного заводу ОО «Зоря» Ковельського району Волинської області. Сформовано 18 заводських родин, що належать до шести ліній. Встановлено, що в кожному родині широко використовується близькородственне розведення на видатних бугаїв-плідників (родоначальників, синів, онуків), застосовується цілеспрямований підбір, що насичує цінною спадковістю кожні наступні покоління.

Ключевые слова: волинская мясная порода, семейства, линии, живая масса, молочность

Вступ. Сучасна селекційно-племінна робота з великою рогатою худобою ґрунтується на «могутніх елементах патріархату». Підтвердженням цього, є широке використання великомасштабної селекції, де вплив батька на основні показники продуктивності перевищує 90–95%, тоді як добір матерів корів лише 5–10% [2].

Одним з шляхів підвищення рівня господарськи корисних ознак у тварин є селекційна робота з заводськими родинами. Так, це не вирішить глобальних і першочергових завдань, які ставляться перед селекцією, однак досвід створення «еліти» голштинської породи великої рогатої худоби [6] надає додаткові, можливо і альтернативні (за використання біотехнологічних

і генетичних методів) можливості стійкої передачі високих ознак продуктивності за материнською стороною – від матері до дочки, онучки і правнучки. Ряд авторів вважають, що до материнського ефекту у скотарстві відносяться: величина і стан вгодованості матері в період тільності, спільний обмін речовин матері і плода в період ембріогенезу, імунітет на початковому етапі постнатального розвитку [10, 11].

В племінному скотарстві України родини відіграють роль лише статистичної складової генеалогії породи [8, 12]. Серед основних наукових робіт щодо роботи з родинами слід відмітити запропоновану Д. Т. Вінничуком мінімальну кількість жіночих предків для визначення племінної цінності [3], різні категорії [5] і класифікації [9] та методики оцінки споріднених груп самок [1, 4].

Метою нашої роботи було проаналізувати значимість заводських родин, використовуючи параметри характеристики та оцінки, поєднуваність ліній і родин та вдале використання близькоспорідненого розведення.

Матеріали та методика досліджень. Матеріалом для досліджень стали дані первинного зоотехнічного обліку (з 1982 року) стада племінного заводу ТОВ «Зоря» Ковельського району Волинської області з розведення волинської м'ясної породи у кількості 160 корів та 13 бугаїв-плідників. Охарактеризовано 18 заводських родин, що належать до 6 ліній. Приналежність до лінії визначали за батьківською стороною родоначальниці. Представлено структурні підрозділи родин: гілки, відгалуження з виявленням кращих особин за селекційними ознаками для виявлення кращих поєднань та вдалого застосування близькоспорідненого розведення.

Для оцінки заводських родин наведено дані за живою масою телиць у віці 7, 12 та 18 місяців, корів 5 років, молочністю (жива маса теляти у віці 210 днів) першого і кращого отелень, екстер'єром, відтворною здатністю. Оцінку родини проводили за методом препотентності родоначальниці [1]. Біометричну обробку проводили за методикою Н. А. Плохинського [7] та комп'ютерної програми Excel.

Результати досліджень. Родоначальниця родини корова Акула 102 народилась у 1986 році і походила від Амеби 1122 та Красавчика 3004. В її родоводі вдало поєднані бажані селекційні ознаки чотирьох основних порід, серед яких кращими представниками є Хігланд 40967 абердин-ангуської, Лізабет 9-к-65587-1230374 герефордської, Чемпіон 8717401 С-09 МЛМ-7 лімузинської порід. Висота в холці родоначальниці 123 см, крижах – 127 см з середньою живою масою у 14 років – 562 кг і середньою молочністю 193,7 кг. Родина Акули 102 нараховує 54 голови: 35 чоловічих потомків і 19 жіночих, у тому числі 8 корів, з яких 4 дочки, 3 онучки та 1 правнучка). Однією з кращих представниць родини є інбредна корова Альфа 53 (III-IV на Буйного 3042). Вона успадкувала від родоначальниці довголіття (отримано 12 телят) та високу живу масу у 5 років – 605 кг.

Розвиток родини проходить через дві гілки. Перша походить від корови Амеби 1441 з живою масою 609 кг у 9 років та використанням у стаді понад 10 років. Отримана Амеба 1441 у результаті кросу ліній Красавчика 3004 та Цебрика 3888, які ведуть свій початок від цінних, за якістю потомків бугаїв лімузинської породи Чемпіона 8717401 та Дрея 8715102. Від Амеби 1441 та Богатиря 77 ВЛВМ-28 отримана Айстра 2456 з високою живою масою 582 кг у 6 років. Продовжувачем гілки є корова Алазея UA 07002910910 лінії Сонного-Кактуса 3307-9828 від якої залишено в стаді 2 потомки.

Друга гілка розвивається через корову Аличу 1343 лінії Сонного-Кактуса з живою масою у 7 років – 579 кг та середньою молочністю за сім отелень - 200,7 кг. Продовження гілки проходить через корову Арніку 5884. Характерною особливістю даної гілки є висока жива маса телиць у віці 18 місяців – 427,5 кг.

Слід відмітити потомка родини Акули 102 бугая Цезаря 0643-9153, який у 3 роки важив 828 кг та отримав за екстер'єр 93 бали. Походить бугай від Айстри 2456 та Цигана 1670 лінії Цебрика 3888 з використанням віддаленого інбридингу у ступені IV–V на родоначальника лінії Буйного 3042. Цезарь 0643 пройшов оцінку за власною продуктивністю – жива маса у 15-місячному віці – 457 кг, середньодобовий приріст 1023 г за витрат корму – 6,8 к. од.

Родина Галки 1537. Від трипородної корови Гортензії 3652 та родоначальника заводської лінії Красавчика 3004 у 1982 році народилась теличка Галка 1537 червоної масті, на яку в подальшому сформували заводську родину. Основні показники продуктивності родоначальниці: термін господарського використання в стаді понад 12 років, жива маса у 5 років 580 кг при високих значеннях висоти в холці (127 см) та крижах (131 см).

Син Галки 1537 бугай Гордий 1040 був оцінений за власною продуктивністю: А-індекс – 102,8. Його жива маса у 2 роки 6 місяців 720 кг з оцінкою за екстер'єр 93 бали. При створенні генотипу Гордого 1040 застосувався інбридинг у ступені III – V на чистопородного бугая лімузинської породи Чемпіона 8717401.

До складу родини входять 40 споріднених з родоначальницею тварин, з яких 17 жіночі та 23 чолові, у тому числі 7 корів та 2 бугаї. Розвиток проходить за двома гілками корів Гортензії 700 та Голубки 1487. Гортензія 700 була комолою коровою червоної масті за живої маси 584 кг у 5 років та середньою молочністю 194,3 кг. Продовження гілки проходить через корову Гирю 2037 лінії Цебрика 3888 (жива маса у 3 роки 475 кг). Друга гілка родини представлена коровою Голубкою 1487 від якої отримали 3 дочки, дві з яких (Галочка 229 та Гарна 368) сформували наступні відгалуження у родині. Корова Гарна 368 (Марс 41 лінії Мудрого 3426) мала невисоку масу тіла (7 років – 560 кг), але відмінну відтворну здатність, отримали 10 телят з середньою молочністю 181,7 кг. Від Гарної отримали корову Горобину 1103 лінії Буйного 3042, яка грудні 2004 року за третім отеленням народила комолого бичка червоної масті Бума UA 0700215127, який у подальшому використовувався для відтворення маточного поголів'я племінного заводу «Зоря» Ковельського району. У 15 місяців він важив 448 кг, середньодобовий приріст складав 1142 г за витрат корму 6,9 к. од., у 3 роки і 2 місяці важив 849 кг з 93 балами за екстер'єр.

Друге відгалуження гілки проходить через корову Галочку 229 (інбридинг на Цебрика 3888 у ступені V–V), батьком якої був бугай Цнот 2307. Жива маса Галочки 229 у 4 роки становила 572 кг, з молочністю за перше отелення 209 кг.

Родина Галки 37. Батьками родоначальниці Галки 37 були корова Гарна 393 та бугай Казковий 100 (один з кращих продовжувачів лінії Красавчика 3004). Галка 37 мала живу масу у 7 років 571 кг, а її середня молочність за вісім отелень становила 201,75 кг. В структуру родини входять 76 потомків трьох поколінь тварин, з яких 11 корів, 2 дочки, 2 онучки, 3 правнучки та 4 праправнучки.

Перша гілка походить від корови Гадалки 1451, яка використовувалась у стаді понад 14 років з високою молочністю 220 кг за 8 отелення. Отримання високих показників продуктивності можна пояснити вдалим використанням близькоспорідненого розведення на бугая-плідника Чемпіона 8717401 породи лімузин у ступені IV–III. За допомогою інбридингу на Ямба 3066 у ступені III–IV отримана корова Годинка 603, дочки якої Горда 1308 та Гвоздика 1346 лінії Буйного 3042 мали високу живу масу 607 та 605 кг та термін господарського використання – Горда 1308 телилась сім разів з середньою молочністю 198,9 кг, а корова Гвоздика 1346 – п'ять разів з молочністю 188 кг. Слід відмітити корову Гусиню 21, яка вже у 4 роки мала живу масу 566 кг, за висоти в холці 129 см з добре розвинутим тулубом (обхват грудей 193 см). Передача господарськи корисних ознак проходить і через бугаїв, серед яких плідник Ясний UA 0700214945 VM-296, інбредний на Ясного 2514 у ступені II – I. За тісного ступеня інбридингу Ясний VM-296 отримав оцінку за власною продуктивністю з індексом А-106 (480–1000–6,8–60) та масою у 3 роки – 828 кг.

Друга гілка корови Голубки 1963 отримана у результаті кросу ліній Красавчика 3004 і Цебрика 3888 і мала наступні показники продуктивності і екстер'єру: жива маса 596 кг, молочність 194,8 кг та висота в холці 133 см і крижах 137 см. Заслуговує на увагу корова Гарна 0045 від якої отримані дві дочки – Голубка 5970 та Грайлива 0406, інбредні на плідника Ямала 1159 у ступені III–III лінії Ямба 3066 і мають високу середню молочність, яка становить відповідно 205 кг і 201,7 кг за оцінки екстер'єру 88 балів.

Порівнюючи оцінку споріднених груп самок за основними селекційними ознаками лінії

Красавчика 3004 (табл. 1), слід відмітити перевагу корів родини Акули 102 за живою масою у віці 5 років, молочністю та тривалістю господарського використання, тоді як у корів Галки 1537 за показниками відтворної здатності.

Родина Смородина 613. Від трьохпородної корови Салаки 1494 та бугая Малого 1850 народилась у 1987 році телиця Смородина 613, яка у подальшому стала родоначальницею заводської родини. У 2 роки її жива маса становила 438 кг, у 6 років 585 кг за висоти в холці 135 см та оцінкою за екстер'єр 85 балів. В структуру родини Смородина 613 входять дві гілки: Смілої 1784 та Сумної 46 з загальним поголів'ям 69 голів, у тому числі 31 голова чоловічої та 38 жіночої, з яких 9 корів та 1 бугай.

1. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Красавчика 3004

Показник	Родина					
	Акули 102		Галки 37		Галки 1537	
	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7	9	188 ± 6,2	12	187 ± 3,3	8	187 ± 4,4
12		288 ± 6,5		300 ± 2,3		298 ± 5,9
18		390 ± 5,9		397 ± 2,6		395 ± 3,3
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	7	590 ± 6,3	9	590 ± 5,1	5	579 ± 6,7
Молочність (кг) за отелення: I	9	187 ± 5,5	12	188 ± 3,5	8	191 ± 4,7
краща		215 ± 4,1		208 ± 2,3		200 ± 1,9
Проміри (см): висота в крижах	7	132 ± 1,8	9	131 ± 1,1	5	129 ± 1,2
глибина грудей		73 ± 1,1		72 ± 1,2		70 ± 0,8
навкісна довжина тулуба		175 ± 2,5		176 ± 2,0		178 ± 2,2
обхват грудей		194 ± 2,1		182 ± 5,5		197 ± 4,0
обхват п'ястка		20 ± 0,2		20 ± 0,2		20 ± 0,75
Тривалість періоду між отеленнями (днів)	7	394,2	9	396,5	5	353,9
Коефіцієнт відтворної здатності		0,926		0,920		1,031
Тривалість використання (отелень)		6,0		5,4		5,0
Препотентність за живою масою корів у 5 років	7	0,684/0,699*	9	-/0,726	5	0,602/0,721
молочністю III отелення	7	-/0,339	10	-/0,621	6	-/0,432

Примітка.* - коефіцієнт кореляції / коефіцієнт варіації

Корова Сумна 46 інбредна на Малого 1850 у ступені II-III з невисокою живою масою 568 кг у віці 6 років, середньою молочністю 195,1 кг, але високою тривалістю господарського використання в стаді (понад 17 років). Подальший розвиток проходить через отриману від плідника Прем'єра Хай Райза 550122/2893 абердин-ангуської породи корову Сову 1598 UA 070008016 з живою масою 576 кг та молочністю за третє отелення 230 кг.

Найбільший перспективною є гілка корови Сміли 1784 ВЛВМ-509, що походить від Барона 1130 та інбредна на родоначальника лінії плідника Цебрика 3888 у ступені III-III. Середня продуктивність трьох дочок Смілої 1784 – жива маса 607,3 кг, молочність 215,6 кг. Подальше відгалуження цієї гілки продовжується через корову Сіру 1805 (інбридинг на Малого 1850 у ступені IV-III) з живою масою 580 кг, молочністю 206,2 кг та висотою в холці – 136 см.

Слід відмітити, що онучка Смородина 613 корова Соломена 953 UA 0700079455 є рекордисткою стада племінного заводу «Зоря» за живою масою, яка становить у 10 років 640 кг, молочністю 204,9 кг за тривалості господарського використання у 10 отелень. В її родоводі зустрічається з обох сторін родоводу видатний плідник Малий 1850, інбридинг у ступені III-III. Дочка Смородина 613 корова Сойка 5899 також успадкувала високу живу масу у віці 4 років 600 кг та молочністю понад 200 кг. Від Соломени 953 отримано бугая Цвіркуна UA 0700080690 ВЛВМ-225, з живою масою у 2 роки 665 кг та оцінений за власною продуктивністю: А-455-1048-6,7-57-103.

Родина Корони 2382. Від модельної тварини бугая Малого 1850 лінії Цебрика 3888 та корови Коронарії 1121 отримали телицю Корону 2382, яка у 6 років важила 550 кг і в подальшому використовувалась у стаді 10 років. Родина Корони 2382 нараховує понад 45 голів, з

яких 2 дочки та 6 синів, 7 онучок, 5 онуків, 11 правнучок, 11 правнуків та 3 голови праправнуків. Розвиток родини проходить за двома гілками.

Перша гілка веде свій початок від дочки Корони 2382 корови Кульки 137 лінії Буйного 3042 від якої отримали 5 теличок з середньою молочністю 195 кг та 2 бугайці з живою масою 190,5 кг.

Найбільш продуктивна і цінна в племінній роботі є гілка корови Королеви 1929, яка інбредна на Цебрика 3888 у ступені III-III, III з відгалуженням її дочок корів Корони 680 та Ками 495. Корона 680 народилась у 1995 році від Марса 41 ВЛВМ-82 та інбредна на бугая Малого 1850 у ступені III-III, з живою масою у 5 років 544 кг, за високої відтворної здатності, отримано 12 потомків з середньою молочністю 190,5 кг. Слід відмітити і цінних чоловічих представників цієї гілки, бугаїв Явора 0551 з живою масою у 3 роки 4 місяці 842 кг та Ярлика 0551 з живою масою у 2 роки 661 кг. Бугаї пройшли оцінку за власною продуктивністю: Явір 0551 – А-474-1119-6,8-57-110,7 та Ярлик 0551 – А-438-1043-6,9-67-103,8. Друге відгалуження походить від корови Ками 495 та її дочки Квітки 5768 лінії Красавчика 3004. Потомком цієї гілки є плідник Цап 2321-9003 ВЛВМ-222 червоної масті, який інбредний на Малого 1850 у ступені IV-III, жива маса його у віці 8, 12, 15 та 18 місяців складає відповідно 225, 357, 449 та 545 кг, у 3 роки 5 місяців – 849 кг та оцінкою за власною продуктивністю А-102.

Родина Вісли 1016. Вісла 1016 народилась 20 березня 1988 року від корови Верби 2158 та бугая Малого 1850, із застосуванням інбридингу на Цебрика 3888 у ступені II-II та чистопородного плідника лімузинської породи Дрея 8715402 МЛМ-4 у ступені III,III-III. Даний варіант підбору дав очікувані результати родоначальницю використовували у стаді понад 12 років з живою масою 572 кг та молочністю 185,6 кг.

Родина Вісли 1016 найчисельніша серед родин лінії Цебрика 3888, від якої отримано 61 потомка, з яких 28 голів чоловічої та 33 жіночої статі, у тому числі 8 дочок та 2 сини, 13 онучок, 14 онуків, 11 правнучок, 13 правнуків. Гілкування проходить через 4 гілки від корів Вітряної 1925, Верби 770, Верби 494 та Весни 2059, в яких нараховується 12 корів та один плідник, який широко використовувався у відтворенні маточного поголів'я.

Перша гілка представлена потомками корови Весни 2059, яка походить з лінії Буйного 3042 та інбредна на Цебрика 3888 у ступені III, III-III та має живу масу 600 кг у віці 5 років. Відгалуження цієї гілки проходить через корів Вісли 455 з живою масою 570 кг та Вердени 918 з живою масою 586 кг у 6 років.

Друга гілка походить від корови Верби 494. Від даної корови отримали трьох корів: Вишню 0039, Вишню 1709 лінії Ямба 3066 та Вірну 1026 лінії Цебрика 3888 з середньою живою масою 588 кг (лім=574–601), молочністю 200 кг, оцінкою за екстер'ер 87 балів.

Третя гілка представлена коровою Вербою 770, у якій поєднується спадковість трьох родоначальників: Цебрика 3888, Ямба 3066 та Мудрого 9100. Верба 770 характеризується доброю молочністю – 197,2 кг та живою масою 570 кг у віці 5 років. Спадковість гілки реалізується через дочку Волошку 1617 з живою масою 601 кг та бугая Ярлика 1812-08898 ВЛВМ-288 жива маса якого у віці 3 років становить 790 кг. Обидві тварини походять від плідника Ясного 2514 лінії Ямба 3066. Бугай-плідник Ярлик 1812 інбредний у ступені III-III на Малого 1850 та має високу оцінку за власною продуктивністю А-458-1062-6,4-110,3.

Молодою і найменш чисельною є гілка корови Вітряної 1925, жива маса якої у 6 років становить 610 кг за середньої молочності 206,3 кг класу еліта. Дочка Вітряної 1925 корова Вежа 1575 також успадкувала високі показники живої маси, які у 18 місяців та 4 роки становлять відповідно 447 та 565 кг.

Родина корови Смородини 613 лінії Цебрика 3888 (табл. 2) має високі показники - тривалості господарського використання та живою масою корів у віці 5 років у порівнянні з родинами Корони 2382 та Вісли 1016 за вирівняних значень екстер'єру (висотний промір) та коефіцієнту відтворної здатності.

Родина Калини 212. Родина Калини 212 нараховує 48 голів, з яких 4 дочки та 4 сини,

10 онучок та 12 онуків, 8 правнучок та 10 правнуків, у тому числі 7 корів та один бугай-плідник. Батьком родоначальниці родини є Ямб 3066, а матір'ю корова Козуля 7561 з живою масою у 10 років 560 кг. Індивідуальні показники Калини 212: жива маса у 18 міс. – 377 кг, 2 роки 9 місяців – 460, 6 років – 570 кг, тривалість господарського використання – 8 отелень з середньою молочністю 187 кг.

2. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Цебрика 3888

Показник	Родина					
	Смородини 613		Корони 2382		Вісли 1016	
	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7	10	186 ± 4,0	7	183 ± 3,6	13	185 ± 3,4
12		292 ± 8,50		291 ± 5,3		286 ± 6,1
18		402 ± 5,7		415 ± 4,6		408 ± 3,8
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	9	587 ± 7,5	7	563 ± 7,2	12	586 ± 4,0
Молочність (кг) за отелення: I	10	187 ± 4,0	7	188 ± 2,1	13	191 ± 2,5
краща		213 ± 4,1		206 ± 1,6		206 ± 2,0
Проміри (см): висота в крижах	9	132 ± 4,2	7	130 ± 1,1	12	131 ± 0,7
глибина грудей		70 ± 1,0		70 ± 0,4		71 ± 0,6
навкісна довжина тулуба		171 ± 3,0		171 ± 2,5		176 ± 2,5
обхват грудей		192 ± 1,9		186 ± 1,7		194 ± 1,7
обхват п'ястка		20 ± 0,3		20 ± 0,5		20 ± 0,2
Тривалість періоду між отеленнями (днів)		381,3		381,2		365,1
Коефіцієнт відтворної здатності	9	0,958	7	0,958	12	0,999
Тривалість використання (отелень)		6,9		6,4		4,7
Препотентність за живою масою корів у 5 років	9	-/0,599	7	0,599/0,616	12	-/0,745
молочністю III отелення		0,168/0,340		0,269/0,371		0,500/0,302

У 1991 році від Мулата 1491 та Калини 212 був отриманий комолий бугай Мак 117, червоної масті, який мав наступні показники живої маси у різні вікові періоди: 15 місяців – 453, 18 місяців – 521, 2 роки 5 місяців – 684 кг з оцінкою за власною продуктивністю – А-453-977-7,2-55-103.

В родині Калини 212 гілкування проходить у двох напрямках. Перша починається з корови Красуні 527 лінії Буйного 3042 з живою масою у 6 років 585 кг та молочністю 192,2 кг. Від Красуні походять корови Кобра 1144 лінії Буйного 3042 з живою масою 592 кг і екстер'ером у 91 бал та Краса 0912 лінії Цебрика 3888, жива маса якої становить 605 кг, молочність – 204,4 кг.

Друга не менш продуктивна гілка походить від корови Краси 86 лінії Мудрого 3426, яка має високу відтворну здатність (за 14 років від неї отримано 10 телят) з живою масою 596 кг, що пояснюється застосуванням інбридингу (II-III) на Ямба. Дочка родоначальниці корова Краля 5124 лінії Ямба 3066 у 4 роки важила 550 кг, 5 - 569 кг за середньою молочністю 203 кг.

Родина Верби 1536. Родоначальниця родини корова Верба 1536 походить від бугая Кустіка 5781-1 та Волошки 199. Жива маса родоначальниці у 6 років становила 580 кг з середньою молочністю 199,6 кг за дев'ять отелень. Родина має 49 потомків, у тому числі перше покоління – 3 дочки та 6 синів, друге – 4 онучки та 19 онуків, третє – 7 правнучок та 10 правнуків. Для відтворення у стаді племінного заводу залишено 7 корів.

Гілкування родини починається через корів Веселки 536 лінії Цебрика 3888, Веселки 1639 лінії Ямба 3066 та Вільної 2311. Перераховані вище тварини мають високу порівняно з родоначальницею продуктивність, а саме жива маса у середньому становить – 593 кг, молочність 196,7 кг.

Слід відмітити застосування інбридингу у родині на: на Чемпіона 8717401 корова Верба 1536 інбредна у ступені III-III, Веселка 536 (IV, IV- V), Веселка 1639 (IV, IV- V), на Кустіка 1 (II-III) корова Вільна 2311.

Високопродуктивними тваринами є представниці внучатого покоління родоначальниці: корови Вісла 0222 (крос ліній Ямба 3066×Сонного-Кактуса 9828-3307) з живою масою 605 кг,

Веселочка 575 ВЛВМ-1110 (Цебрика 3888×Мудрого3426) – 606 кг, Волошка 1598 (601 кг) та Волна 1239 (615кг).

Родина Гарної 536. Корова Гарна 536 народилась 20 березня 1987 року від корови Гвоздики 974 та плідника Кустіка 5784-1 ВЛВМ-181 Родоначалниця родини мала живу масу у 7 років 601 кг, молочність 190,6 кг з екстер'ерною оцінкою у 89 балів. Родина Гарної 536 нараховує 63 потомки, у тому числі 8 корів, від яких отримано 17 бугайців та 10 теличок. Жива маса п'яти дочок Гарної 536 наступна: при народженні 30,7 кг, у 210 днів 186,7, у 12 місяців – 304,7, 15 місяців – 348,5, у 18 місяців – 391,2. Найбільше використовували в стаді інбредну на бугая Дрея 8715102 (IV-V) корову Гірлянду 219, яка привела 12 телят з середньою молочністю 196,8 кг та живою масою у 5 років 580 кг. Отримана тварина за допомогою міжлінійного підбору ліній Ямб 3066-Цебрик 3888.

Гілкування родини проходить через корів Горобину 2248 та Горду 2420. Горобина 2248 належить до тварин з гармонійною будовою тіла, міцним кістяком, живою масою 586 кг та середньою молочністю 201,5 кг, а її дочка Гарна 1824 – 613 кг у 5 років, 88 балів за екстер'ер та молочністю 215 кг.

Друга гілка продовжується через корову Горду 2420 яка інбредна на Дрея у ступені IV-III,III та важила у 4 роки 540 кг, 5 років 574 кг. Від неї отримали Гординю 954 з живою масою у 12 років 621 кг, терміном господарського використання вісім отелень та середньою молочністю 198,1 кг за оцінки екстер'еру 87 балів.

Більш вирівняні значення інтенсивності росту, екстер'еру та тривалості господарського використання спостерігаються у корів родин Калини 212, Верби 1536 та Гарної 536 лінії Ямба 3066 (табл. 3).

3. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Ямба 3066

Показник	Родина					
	Калини 212		Верби 1536		Гарної 536	
	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7		195 ± 5,1		196 ± 4,3		191 ± 5,6
12	8	293 ± 7,9	8	287 ± 3,0	9	295 ± 12,4
18		396 ± 5,9		403 ± 2,9		396 ± 2,7
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	8	585 ± 4,9	8	596 ± 6,0	8	591 ± 8,3
Молочність (кг) за отелення: I	8	193 ± 4,6	8	191 ± 3,6	9	194 ± 1,4
краща		211 ± 3,3		216 ± 3,2		208 ± 2,2
Проміри (см): висота в крижах		131 ± 1,0		130 ± 1,3		133 ± 1,3
глибина грудей		73 ± 1,4		72 ± 1,3		72 ± 2,2
навкісна довжина тулуба	8	178 ± 2,3	8	173 ± 1,2	8	172 ± 2,5
обхват грудей		196 ± 2,6		192 ± 1,9		193 ± 2,8
обхват п'ястка		20 ± 0,5		20 ± 0,2		20 ± 0,4
Тривалість періоду між отеленнями (днів)		350,1		417,1		392,5
Коефіцієнт відтворної здатності	8	1,042	8	0,875	8	0,930
Тривалість використання (отелень)		6,1		6,1		6,1
Препотентність за живою масою корів у 5 років	8	0,287/0,747	8	0,505/0,698	8	0,779/0,577
молочністю III отелення		0,713/0,477		0,141/0,491		-/0,398

Родина Казки 433. Родоначалниця родини корова Казка 433 походить від Буйного 3042 ВЛВМ-40 та корови Конвалії А074. Жива маса родоначалниці – у 2 роки 3 місяці становить 465 кг, 8 років – 550 кг з терміном господарського використання дев'ять отелень. До структури родини входять 50 тварин, у тому числі 3 дочки та 6 синів, 19 онучок та 4 онуки, 7 правнучок та 11 правнуків. З 29 голів жіночої статі 7 корів використовуються в стаді. озвиток проходить за двома гілками.

Перша гілка представлена коровою Квіткою 36 лінії Цебрика 3888, яка мала 11 телят з середньою молочністю 191,5 кг при живій масі у 13 років – 587 кг. Слід відмітити корову Косинку 128 з живою масою у 18 місяців – 417 кг, 4 роки – 565 кг за середньою молочністю

201,5 кг. Отримана Косинка 128 за поєднання спадковості трьох родоначальників ліній: Буйного 3042, Красавчика 3004 та Цебрика 3888, які знаходяться у перших рядах родоvodu та за використання інбридингу на Цебрика у ступені III-IV і IV- IV на Чемпіона. Високопродуктивно є також корова Корона 2335, яка інбредна на Буйного 3042 (III-IV,III), з живою масою у 5 років – 579 кг у поєднанні з високою молочністю 205,5 кг. Від неї за першим отеленням отриманий бугай Красавчик 643, який у віці 1 року 9 місяців важив 662 кг за висотою в холці 128 см, обхвату грудей 202 та обхвату п'ястка 20 см та оцінкою за власною продуктивністю А-491-1038-6,6-58-102.

Друга гілка походить від інбредної на Буйного (II-III) та цінної за відтворною здатністю корови Корони 1648, від якої отримали сім теличок та одного бугайця. Її дочки Канва 1544 (інбридинг у ступені III-V-V,VI на Чемпіона, III-V на Буйного) та Коза 1857 (III,V-V,VI на Чемпіона, III – V на Буйного) також мали високі показники молочності, живої маси та термін господарського використання, які становлять відповідно 196,5 кг, 600 кг, 6 отелень і 209,3 кг, 615 кг, 6 отелень.

Родина Галки 421. Батьками Галки 421 є корова Горда 476 та плідник Брус 300 з лінії Буйного 3042. Чисельність родини нараховує 46 потомків, у тому числі 8 корів з живою масою 578,9 кг. Розповсюдження спадковості Галки 421 відбувається за двома гілками корів Гілки 2265 та Білки 9714. Корова Гілка 2265 лінії Ямба 3066 у 5 років мала 585 кг та 11 телят. З цієї гілки високопродуктивними є корови Голубка 1223 з живою масою 609 кг і молочністю 200 кг та Горинь UA 0700080528 лінії Мудрого 3426 продуктивність якої відповідно становить 605 та 194 кг. Відгалуження гілки проходить через корову Гаву 1940, яка інбредна на Містера 1709 ВЛВМ-199 у ступені II-II. Це молода тварина з гармонійною будовою тіла, міцної конституції з яскраво вираженими м'ясними формами, живою масою у 4 роки – 550 кг та середньою молочністю 205,5 кг.

Гілка корови Білки 9714 лінії Ямба 3066 складається з 2 відгалужень корів Гірлянди 0835 з середньою молочністю 194 кг і живою масою у 4 роки 566 кг та Білявої 1436 лінії Мудрого з середнім рівнем молочності за три отелення 204,7 кг.

Родина Бистрої 1124. Від трьохпородної корови Берези 1171 та бугая Графіта 5759-6 ВЛВМ-159 у 1988 році народилась корова Бистра 1124, яка у подальшому сформувала високопродуктивну родину. Родоначальниця мала живу масу у 5 років та 2 місяці 578 кг і використовувалась в стаді 12 років, отримали 10 телят середньою молочністю 192,8 кг. Родина нараховує 44 потомки, з яких використовується у відтворенні 7 корів за двома гілками.

Гілка Буйної 182 лінії Цебрика 3888 поєднує високу живу масу (585 кг) та відтворну здатність (10 отелень). В гілці багато високопродуктивних тварин: корови Білка 833 (Чемний 6) з молочністю 204 кг протягом семи отелень при живій масі 590 кг та Бірюза 6799 (Явір 2337-9007) у 4 роки – 560 кг з молочністю 205 кг. Від Буйної 182 та Балтійця 964 отримано плідника Бриса 0305, який оцінений за власною продуктивністю: жива маса у віці 15 місяців 438 кг, середньодобовий приріст 1080 г, витрати кормів на 1 кг приросту 7,1 к. од., м'ясні бали 56 балів, клас еліта та індекс 102,3%.

Друга гілка походить від корови Бурої 463 з інбридингом на Графіта 5759 (II-III) та живою масою у віці 6 років 580 кг. Наразі в стаді використовуються дві корови: Брила 1842 та її дочка Боярка 5745, які мають високі значення молочності, живої маси 208 і 595 кг та 200 і 530 кг. Друге відгалуження проходить через корову Білку 93 лінії Цебрика 3888 з живою масою у 5 років 589 кг і середньою молочністю потомків 198 кг.

Телиці родин лінії Буйного 3042 (табл. 4) мають високу живу масу у 18 місяців за середніх значень молочності та живої маси корів у 5 років.

Родина Розетки 1313. Родоначальниця походить від Русалки 905 та Кактуса 9828 та інбредна на бугая Чао 9-В0499 МВ-5 породи геррефорд у ступені III-III. Жива маса Розетки у 12 років становила 579 кг, використовували в стаді понад 13 років, отримали 10 телят, оцінка за екстер'єр 87 балів.

Родина розвивається за двома гілками із загальним поголів'ям 64 голови. Гілка корови

Рози 671 отримана у результаті кросу ліній Сонного-Кактуса 9828-3307×Буйного 3042 з невеликою живою масою 543 кг у віці 5 років та середньою молочністю 190,3 кг. Відгалуження проходить за коровами Рідної 1430 лінії Ямба 3066 з живою масою у 6 років 579 кг, середньою молочністю 197,4 кг, її дочки Кралі 6679 лінії Цебрика 3888.

4. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Буйного 3042

Показник	Родина					
	Казка 433		Галка 421		Бистра 1124	
	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7	8	183 ± 5,1	9	190 ± 3,5	8	189 ± 3,6
12		283 ± 4,7		293 ± 5,1		299 ± 6,4
18		400 ± 6,1		402 ± 6,1		410 ± 5,0
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	7	575 ± 10,4	7	583 ± 6,9	6	586 ± 2,6
Молочність (кг) за отелення: I	8	184 ± 3,9	9	194 ± 1,8	8	189 ± 4,0
краща		213 ± 4,9		207 ± 1,8		209 ± 3,9
Проміри (см): висота в крижах	7	129 ± 1,3	7	130 ± 0,9	6	131 ± 0,6
глибина грудей		71 ± 1,3		71 ± 0,7		71 ± 0,8
навкісна довжина тулуба		175 ± 1,8		171 ± 3,3		175 ± 2,9
обхват грудей		191 ± 4,0		188 ± 2,1		198 ± 2,2
обхват п'ястка		20 ± 0,4		20 ± 0,1		20 ± 0,3
Тривалість періоду між отеленнями (днів)	7	372,4	7	432,9	6	407,4
Коефіцієнт відтворної здатності		0,980		0,843		0,896
Тривалість використання (отелень)		6,4		5,3		5,9
Препотентність за живою масою корів у 5 років	7	-0,489	7	0,772/0,933	6	0,731/0,883
молочністю III отелення		0,756/0,557		0,663/0,463		-0,495

Друга гілка походить через корову Радуги 490, яка у 7 років важила 569 кг і використовувалась у стаді 14 років. Високопродуктивними дочками Радуги 490 є корови Ріпка 1740 лінії Мудрого 3042 (жива маса 600 кг), Жилка 0852 (інбридинг на Цебрика 3888 у ступені IV-IV) з живою масою 580 кг. Від поєднання ліній Красавчика 3004 та Ямба 3066 у Жилки 0852 та бугая Яркого 0183 ВЛВМ-286 отримано корову Жару 1794, яка у 18 місяців важила 432 кг, 4 роки відповідно 581 кг з молочністю за перше отелення 193 кг.

Родина Арфи 599. У 1995 році від бугая Цигана 893 та типової представниці волинської м'ясної породи корови Арктики 1824 (жива маса у 10 років 560 кг) народилась корова Арфа 599, яка інбредна на Мудрого 3042 у ступені IV-III.

Родина розвивається за трьома гілками. Від Ясного 2514 з лінії Ямба 3066 та родоначальниці Арфи 599 отримана корова Алича 1347, яка впродовж 8 років привела чотири телички та одного бугайця. Подальше відгалуження ведеться через корову Антилопу 0416 лінії Буйного 3042 (жива маса 558 кг у віці 6 років) та Айстру 6792 з живою масою 552 кг у віці 4 років лінії Сонного-Кактуса. Спільним предком Айстри 6792 з материнської і з батьківської сторін є видатний бугай Циган 893, у ступені III-II. Корова Алича 1666 (інбридинг на Цебрика 3888 у ступені IV-IV) лінії Мудрого 3042 формує другу гілку. Відгалуження даної гілки проходить через молодих корів: Артистку 1814 (3 роки 472 кг) лінії Красавчика 3004 та Арію 743 з живою масою у 3 роки 493 кг. Третя гілка розвивається через корову Алісу 8535 лінії Красавчика 3004 та Аферу 0515 лінії Цебрика 3888 з середньою живою масою у віці 4 років – 539 кг та молочністю 195 кг.

Родина Буланої 943. Корова Булана 943 отримана від вдалого поєднання корови Білки 82 (610 кг живої маси у віці 6,2 роки) та родоначальника заводської лінії Кактуса 9828. Показники продуктивності родоначальниці: жива маса у 8 місяців – 212, 15 – 334, 18 – 388, 9 років 582 кг, середня молочність 203,5 кг за висоти в крижах 136, глибини грудей 76, ширини грудей 48, обхвату грудей 199 та обхвату п'ястка 21 см.

Родина Буланої 943 нараховує 3 дочки та 6 синів, 13 онучок та 4 онуки, 13 правнучок та 14 правнуків, 3 праправнуків та 3 праправнука із загальною кількістю 67 потомків, з яких 7 корів Розвиток родини проходить через корів: Бірюзи 554 ВЛВМ-51 (інбридинг на бугая породи

лімузин Дрея 871502 МЛМ-4) та Білої 23 (інбридинг на Цебрика 3888 у ступені III - IV) та. Від корови Білої 23 отримали 7 телят за живої маси у 7 років 620 кг та молочності 221 кг. Подальший розвиток гілки проходить через корів Біляву 0577 лінії Проспекта з середньою молочністю 203 кг та Білки 1733 з живою масою у 5 років 599 кг.

Друга гілка походить від корови Бірюзи 554 лінії Ямба 3066, яка має відмінні показники продуктивності за живою масою 610 кг та довголіттям 10 отелень. Відгалуження гілки йде через корів лінії Буйного 3042 корову Біляву 1226 з живою масою у 8 років 603 кг та Бері-зку 1835, що має у 10 років масу тіла 585 кг за середньою молочністю 201,3 кг.

Корови родини Буланої 943 мають відчутну перевагу над родинами Розетки 1313 і Арфи 599 лінії Сонного-Кактуса 3307-9828 (табл. 5) за основними господарськи корисними ознаками. В зазначених родинах відмічено високі показники відтворної здатності.

5. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Сонного-Кактуса 9828

Показник	Родина					
	Розетка 1313		Арфа 599		Булана 943	
	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.	n	x ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7		191 ± 4,6		190 ± 6,4		197 ± 7,3
12	9	292 ± 5,7	9	302 ± 6,9	8	288 ± 6,8
18		399 ± 6,8		398 ± 8,8		397 ± 5,8
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	7	575 ± 7,6	6	559 ± 3,3	8	597 ± 4,6
Молочність (кг) за отелення: I		193 ± 1,6		198 ± 4,0		203 ± 4,0
краща	9	204 ± 2,3	9	212 ± 3,6	8	214 ± 3,2
Проміри (см): висота в крижах		128 ± 0,9		129 ± 0,9		134 ± 1,0
глибина грудей		70 ± 1,1		68 ± 1,5		75 ± 0,8
навкісна довжина тулуба	7	176 ± 1,7	6	174 ± 3,5	8	176 ± 1,8
обхват грудей		192 ± 2,5		192 ± 2,5		196 ± 1,4
обхват п'ястка		21 ± 0,5		21 ± 1,4		20 ± 0,3
Тривалість періоду між отеленнями (днів)		346,7		378,5		358,8
Коефіцієнт відтворної здатності	7	1,052	6	0,964	8	1,017
Тривалість використання (отелень)		5,0		3,8		6,5
Препотентність за живою масою корів у 5 років	7	0,070/0,530	6	0,570/0,846	8	0,662/0,765
молочністю III отелення	8	0,682/0,232	5	-/0,513		0,114/0,284

Родина Пальми 275. Корова Пальма 275 походить від Пилки 631 та плідника Мудрого 9100. Жива маса родоначальниці при народженні 26 кг, 15 – 345, 18 – 387 кг, 12 років – 569 кг за оцінки екстер'єру 89 балів. Родина нараховує 45 потомків, з яких 19 жіночої статі, у тому числі 6 корів, з яких 2 дочки та 4 онучки і 26 голів чоловічої статі. Розвиток родини Пальми 275 проходить через дві гілки.

Корова Піраміда 1597 у 7 років мала живу масу 575 кг за середньою молочністю 192,5 кг. Від Піраміди 1597 отримана корова Планета 438, яка поєднує високу живу масу (6 років – 620 кг) з молочністю (209,3 кг) за високих показників екстер'єру (висота в холці – 134 см та крижах – 136 см).

Друга гілка походить від корови Пильної 1622, яка є дочкою Пальми 275 та бугая Мака 441, що належить до лінії Мудрого 3426. Це була тварина з живою масою у 6 років 620 кг та високою відтворною здатністю (10 телят). Жива маса трьох її дочок у віці 5 років становила 559 кг. Від дочки Пильної 1622 та бугая Бравого 145 лінії Буйного 3042 отримана корова Піонія 373, яка мала невисоку живу масу (6 років – 543 кг) з молочністю 201,3 кг. Від Піонії 373 та бугая Містера 1709 отримали плідника Паркана 0700080248 з живою масою 682 кг у віці 2 років 8 місяців за оцінки екстер'єру 93 бала класу еліта-рекорд. Даний плідник оцінений за власною продуктивністю А-103%.

Родина Десни 870. Протягом семи років (1987–1994р.) використовували в стаді родоначальницю заводської родини корову Десну 870-810, від якої отримали 5 бугайців та 3 телички. Жива маса родоначальниці у 7 років становила 576 кг. Родина розвивається через високопродуктивну корову Долину 65, яка походить від Бобра 1792 ВЛВМ-135 з інбридингом на Малого

1850 у ступені II-II та має схильність до поєднання трьох основних селекційних ознак у м'ясному скотарстві: живої маси – 581 кг, термін господарського використання – 13 отелень та молочність 193 кг. Три її дочки: Діброва 82, Дивна 643 лінії Цебрика 3888, Діброва 9367-1366 лінії Сонного-Кактуса мають середню живу масу 574,6 кг.

Значний вплив на селекційний процес мала корова Діброва 82, потомки якої використовуються в стаді і нині. Діброва 82 має високі господарські корисні ознаки: жива маса у 9 років складає 610 кг за середньої молочності 194,5 кг. Від Діброви 82 використовуються три її дочки: Долина 1175, Добра 1642 та Дудка 1633 з відповідною живою масою та молочністю 616 кг і 200,5 кг, 504 і 210, 500 і 199 кг. Друга гілка походить від корови Діброви 2341 лінії Буйного 3042. Жива маса Діброви у 5 років становить 551 кг з середньою молочністю за чотири отелення по 203,8 кг та оцінкою за екстер'єр 85 балів. Від неї та бугая Цвіркуна 2277 лінії Цебрика народилася у 1996 році корова Дика 980, яка має високі показники живої маси у різні періоди: при народженні – 30 кг, 7 місяців – 215; 8 – 236, 12 – 319, 18 – 440, 5 років 593 кг.

Родина Веселки 444 ВЛВМ-85. У 1994 році в племінному заводі «Зоря» Ковельського району Волинської області від корови Весни 2194 з живою масою у 3 роки – 460 кг лінії Буйного 3042 та онука Мудрого 3426 бугая Марса 41, жива маса якого у 2 роки становила 700 кг, народилася теличка червоної масті з живою масою при народженні 28 кг, яка у подальшому стала родоначальницею заводської родини. Її жива маса у віці: 210 днів – 175 кг, 8 місяців – 196, 12 – 295, 15 – 364, 18 – 416 та у 6 років 585 кг за висоти в холці – 127 см, крижах – 131 см з продуктивним використанням у стаді 13 років, середньою молочністю 186,7 кг, високі показники продуктивності пояснюються застосуванням помірною інбридингу на бугая Цебрика 3888 у ступені IV-IV.

Родина Веселки нараховує 43 потомка, з яких 23 жіночих та 20 чоловічих, у тому числі 8 корів. Жива маса чотирьох дочок Веселки 444 у середньому становить 572 кг. Розвиток родини проходить через три гілки корів: Цяплі 1387 лінії Сонного-Кактуса 3307-3828, Вільхи 1336 лінії Мудрого 3426 та Вологди 1735 (від Павича 19 абердин-ангуської породи).

6. Загальна оцінка родин за основними господарськи корисними ознаками лінії Мудрого 9100

Показник	Родина					
	Пальми 275		Десни 870		Веселки 444	
	п	х ± S.E.	п	х ± S.E.	п	х ± S.E.
Жива маса (кг) телиць у віці (місяців): 7	7	190 ± 4,7	10	190 ± 5,2	8	193 ± 5,2
12		305 ± 9,1		293 ± 5,5		294 ± 3,9
18		392 ± 2,6		400 ± 5,7		406 ± 3,6
Жива маса (кг) корів у 5 років і ст.	7	580 ± 11,0	9	583 ± 8,4	6	597 ± 8,3
Молочність (кг) за отелення: I	7	196 ± 2,9	10	191 ± 3,7	8	194 ± 3,1
краща		206 ± 3,8		205 ± 2,0		210 ± 2,8
Проміри (см): висота в крижах	7	130 ± 1,4	9	129 ± 0,7	6	130 ± 1,4
глибина грудей		72 ± 1,6		71 ± 1,4		71 ± 1,5
навкісна довжина тулуба		167 ± 3,8		172 ± 2,4		177 ± 1,3
обхват грудей		193 ± 3,4		190 ± 2,5		191 ± 2,2
обхват п'ястка		20 ± 0,4		20 ± 0,32		20 ± 0,4
Тривалість періоду між отеленнями (днів)	7	365,1	9	398,8	6	355,4
Коефіцієнт відтворної здатності		0,999		0,915		1,027
Тривалість використання (отелень)		6,6		5,5		5,4
Препотентність за живою масою корів у 5 років	7	0,719/0,464	9	0,521/0,542	6	0,313/0,637
молочністю III отелення		-/0,355		-/0,246		-/0,271

Родини лінії Мудрого 9100 (табл. 6) за показниками відтворення (тривалість періоду між отеленнями, коефіцієнт відтворної здатності) мають високі значення молочності та живої маси корів.

Висновки. Розведення за родинами у м'ясному скотарстві – важливий елемент селекції, оскільки дає змогу оцінити не тільки споріднені групи родоначальниці, а й проаналізувати вдалі поєднання з лініями та цілеспрямоване застосування близькоспорідненого розведення на кращих представників породи.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арсенов, Л. Т. Эффективность методов племенной оценки семейств / Л. Т. Арсенов // Животноводство. – 1974. – № 9. – С. 23–25.
2. Бабенко, О. І. Прогнозований генетичний прогрес у популяціях молочної худоби за використання різних методик оцінки і відбору тварин / О. І. Бабенко, В. П. Олешко, В. Ю. Афанасенко // Розведення і генетика тварин. – 2016. – Вип. 51. – С. 27–34.
3. Вінничук, Д. Т. Диференціація і оцінка родин корів / Д. Т. Вінничук // Розведення та штучне осіменіння великої рогатої худоби. – 1978. – Вип. 10. – С. 6–11.
4. Дубін, А. М. До питання оцінки родин корів у молочному скотарстві / А. М. Дубін // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва УААН. – 2002. – Вип. 81. – С. 47–50.
5. Клочко, І. М. Систематика та оцінка родин корів (на прикладі симентальської породи) / І. М. Клочко, З. С. Гроха // Молочно-м'ясне скотарство. – 1973. – Вип. 32. – С. 24–30.
6. Павленко, О. К. Голштинська порода у таблицях і схемах. XX століття. / О. К. Павленко. – К. : Аграрна наука, 2008. – 88 с.
7. Плохинский, Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников / Н. А. Плохинский. – М. : Колос. – 1969. – 256 с.
8. Подрезко, Г. М. Особливості формування генеалогічної структури стада знам'янського типу поліської м'ясної породи / Г. М. Подрезко, Ю. В. Вдовиченко // Науковий збірник Вісник Степу – 2010. – Вип. 7. – С. 189–193.
9. Самусенко, А. И. Основные принципы селекционной работы с высокопродуктивными семействами в заводских стадах / А. И. Самусенко // Книга высокопродуктивного крупного рогатого скота симментальской и сычевской пород. – М. : Колос, 1981. – Вып. I. – С. 59–65.
10. Тимченко, А. Г. Использование материнского эффекта при создании знаменской породы мясного скота / А. Г. Тимченко // Новое в пороодообразовательном процессе. – К., 1993. – С. 110–111.
11. Тимченко, А. Г. Мясная продуктивность абердин-ангусов и их использование в воспроизводительном скрещивании / А. Г. Тимченко, В. М. Пивторак // Каталог мясного скота создаваемого волинского типа. – К., Урожай, 1987. – С. 35–44.
12. Українська бура молочна порода / В. Ладика, Г. Котенджі, І. Рубцов, Й. Сірацький, О. Костенко, Н. Радченко, Г. Шефер // Тваринництво України. – 2007. – № 2. – С. 37–40.

REFERENCES

1. Arsenov, L. T. 1974. Effektivnost' metodov plemennoy otsenki semeystv – The effectiveness of methods of breeding evaluation of families. *Zhivotnovodstvo – Livestock breeding*. 9:23–25 (in Russian).
2. Babenko, O. I, V. P. Oleshko, and V. Yu. Afanasenko. 2016. Prohnozovanyy henetychnyy prohres u populyatsiyakh molochnoyi khudoby za vykorystannya riznykh metodyk otsinky i vidboru tvaryn – Predicted genetic progress in dairy cattle populations by use of different methods of evaluation and selection of animals. *Rozvedennya i henetyka tvaryn – Animal Breeding and Genetics*. 51:27–34 (in Ukrainian).
3. Vinnychuk, D. T. 1978. Dyferentsiatsiya i otsinka rodyn koriv – The differentiation and evaluation of families of cows. *Rozvedennya ta shtuchne osimeninnya velykoyi rohatoyi khudoby – Breeding and artificial insemination of cattle*. 10:6–11 (in Ukrainian).
4. Dubin, A. M. 2002. Do pytannya otsinky rodyn koriv u molochnomu skotarstvi – By question of assessing the families of cows in the dairy cattle. *Naukovo-tekhnichnyy byuletень' / In-t tvarynnyctva UAAN – Scientific and technical bulletin / Institute of Animal Science of UAAS*. 81:47–50 (in Ukrainian).
5. Klochko, I. M., and Z. S. Hrocha. 1973. Systematyka ta otsinka rodyn koriv (na prykladi symental's'koyi porody) – Systematics and evaluation cow families (for example, Simmental) *Molochno-m'iasne skotarstvo – Milk and beef cattle*. 32:24–30 (in Ukrainian).

6. Pavlenko, O. K. 2008. Holshtyns'ka poroda u tablyttsyakh i skhemakh. Dvadtsyate stolittya – Holstein breed in tables and diagrams. Twentieth century. Kyiv, Ahrarna nauka, 88 (in Ukrainian).
7. Plokhinskiy, N. A. 1969. *Rukovodstvo po biometrii dlya zootekhnikov – Guidance on biometry for zootechnicians*. Moskow, Kolos, 256 (in Russian).
8. Podryezko, H. M., and Yu. V. Vdovychenko. 2010. Osoblyvosti formuvannya henealohichnoyi struktury stada znam'yans'koho typu polis'koyi m'yasnoyi porody – Features of formation genealogical structure of Znamensky type herd Polissya meat breed. *Naukovyy zbirnyk Visnyk Stepu – Scientific Journal Bulletin steppe*. 7:189-193(in Ukrainian).
9. Samusenko, A. I. 1981. Osnovnye printsipy selektsionnoy raboty s vysokoproduktivnymi semeystvami v zavodskikh stadakh – The basic principles of plant breeding with highly productive families in the factory herds. *Kniga vysokoproduktivnogo krupnogo rogatogo skota simmental'skoy i sychevskoy porod – The book is highly productive cattle and Simmental breeds Sychevka*. Moskow, Kolos. I:59–65 (in Russian).
10. Timchenko, A. G. 1993. Ispol'zovanie materinskogo efekta pri sozdanii znamenskoj porody myasnogo skota – Use of maternal effect in creating Znamenskaia breed beef cattle. Novoe v porodoobrazovatel'nom protsesse – New breed in the process. *Ukr. akad. agrar. nauk. In-t razved. i genet. zhivotnykh – Ukr. Acad. agrarian. Sciences. Institute of breeding. and genet. animals*. 110–111 (in Ukrainian).
11. Timchenko, A. G., and V. M. Pivtorak. 1987. Myasnaya produktivnost' aberdin-angusov i ikh ispol'zovanie v vosproizvoditel'nom skreshchivanii – Meat productivity of Aberdeen Angus and their use in reproductive crossing. *Katalog myasnogo skota sozdavaemogo volynskogo tipa – Catalog of beef cattle produced Volyn type*. Kyiv, Urozhay. 35-44 (in Ukrainian).
12. Ladyka, V., H. Kotendzhi, I. Rubtsov, Y. Sirats'kyy, O. Kostenko, N. Radchenko, and H. Shefer. 2007. Ukrayins'ka bura molochna poroda – Ukrainian brown dairy breed. *Tvarynnytstvo Ukrayiny – Livestock breeding Ukraine*. 2:37–40 (in Ukrainian).

УДК 636.2.034.082.21(477)

СЕЛЕКЦІЙНЕ НАДБАННЯ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ: ЗНАМ'ЯНСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ

А. Є. ПОЧУКАЛІН, Ю. М. РЕЗНІКОВА, С. В. ПРИЙМА, О. В. РІЗУН

*Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)
rochuk.a@ukr.net*

Вивчено сучасний стан розвитку та збереження знам'янського внутрішньопородного типу поліської м'ясної породи великої рогатої худоби. Встановлено, що за останній час значно скоротилось число суб'єктів, що займаються його розведенням, а відповідно і племінного поголів'я. На початок 2016 року селекційно-племінну роботу проводили лише в одному племінному заводі Чернігівської області із загальною чисельністю 922 голови, у тому числі 348 корів. За результатами оцінки тварин відмічено підвищення продуктивності у період з 2010 до 2016 року. Генеалогічна структура знам'янського типу представлена апробованими трьома заводськими лініями Мазуна 6, Радиста 113 та Дарованого 400. Бугаї ліній шароле і поліської м'ясної, яких використовують на маточному поголів'ї знам'янського типу, перевищують 81%, в той час коли спермопродукції зазначеного типу залишилось лише 1433 дози (дані Каталогу бугаїв м'ясних порід і типів для відтворення маточного поголів'я).

© А. Є. ПОЧУКАЛІН, Ю. М. РЕЗНІКОВА,
С. В. ПРИЙМА, О. В. РІЗУН, 2016